

2023/0234(COD)

25.1.2024

NUOMONĖ

Žemės ūkio ir kaimo plėtros komiteto

pateikta Aplinkos, visuomenės sveikatos ir maisto saugos komitetui

dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2008/98/EB dėl atliekų
(COM(2023)420 – C9-0233/2023 – 2023/0234(COD))

Nuomonės referentė: Clara Aguilera

PA_Legam

TRUMPAS PAGRINDIMAS

Nuomonės referentė palankiai vertina Komisijos pasiūlymą dėl Atliekų pagrindų direktyvos peržiūros siekiant iki 2030 m. sumažinti maisto sistemų poveikį aplinkai ir klimatui, susijusį su maisto atliekų susidarymu, ir nustatyti teisiškai privalomus maisto atliekų mažinimo tikslus valstybėms narėms.

Maisto švaistymas yra neefektyvus maisto grandinės veikimo rezultatas, turintis ekonominių, socialinių ir aplinkosauginių pasekmių, nes dėl to švaistomas ūkininkų gaminant maistą įdėtas darbas ir netinkamai naudojami šiam procesui reikalingi gamtos išteklių. Remiantis dviem turimais skaičiavimais (2012 ir 2022 m.), maisto atliekos ES sudaro 88–153,5 mln. tonų per metus. Susijusios išlaidos sudaro 143 000 mln. EUR per metus. Šis maisto atliekų kiekis atitinka maždaug 227 mln. tonų CO₂, t. y. apie 6 proc. viso ES išmetamo teršalų kiekio.

Europos Parlamentas nuolat pritaria tam, kad būtų mažinamas maisto švaistymas. Maisto nuostolių ir jo švaistymo mažinimas yra neatsiejama 2020 m. ES strategijos „Nuo ūkio iki stalo“, kuria siekiama sąžiningos, sveikos ir aplinkai palankios maisto sistemos, dalis.

Tikimasi, kad nustačius konkrečius tikslus kiekviena valstybė narė imsis plataus užmojo priemonių, tinkamų atsižvelgiant į konkrečią nacionalinę padėtį, ir taip bus sustiprintos pastangos ir plėtojamos veiksmingos strategijos, leidžiant valstybėms narėms visiškai lanksčiai pasirinkti priemones, susijusias su jų maisto švaistymo prevencijos programų peržiūra, kad būtų pasiekti mažinimo tikslai.

Žemės ūkio ir kaimo plėtros komiteto nuomonės referentė labai palankiai vertina tai, kad pasiūlymu pirminis sektorius neįtraukiamas į mažinimo tikslus, ir ragina skatinti valstybės nares daugiau dėmesio skirti mokymams, kuriais siekiama užkirsti kelią maisto švaistymui.

Atsižvelgdama į tai, kad 2020 m. yra pirmieji metai, kai turima valstybių narių maisto atliekų kiekio matavimų duomenų, nes anksčiau nebuvo įpareigojimo nustatyti maisto atliekų kiekį, nuomonės referentė pritaria tam, kad ataskaitiniai metai būtų 2020-ieji, kaip nurodyta pasiūlyme.

Nuomonės referentė mano, kad siūlomi tikslai yra pagrįsti. Vis dėlto ji siūlo 30 proc. tikslą atskirai taikyti kiekvienai 9a straipsnio 4 dalies f punkte nurodytai mitybos grandinės grandžiai, kad būtų teisingai paskirstyta atsakomybė ir kiekvienoje grandyje padaryta pažanga.

PAKEITIMAI

Žemės ūkio ir kaimo plėtros komitetas ragina atsakingą Aplinkos, visuomenės sveikatos ir maisto saugos komitetą atsižvelgti į šiuos pakeitimus:

Pakeitimas 1

Pasiūlymas dėl direktyvos 3 konstatuojamoji dalis

Komisijos siūlomas tekstas

(3) atsižvelgdamos į neigiamą maisto švaistymo poveikį, valstybės narės įsipareigojo imtis priemonių, kuriomis būtų skatinama maisto atliekų prevencija ir mažinimas pagal 2015 m. rugsėjo 25 d. Jungtinių Tautų (JT) Generalinės Asamblėjos priimtą Darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m., visų pirma siekti joje nustatyto tikslo iki 2030 m. perpus sumažinti vienam gyventojui tenkantį maisto atliekų kiekį mažmeninės prekybos ir vartojimo lygmenimis ir sumažinti maisto nuostolius gamybos ir tiekimo grandinėse, įskaitant maisto praradimą po derliaus nuėmimo. Tomis priemonėmis siekiama maisto atliekų prevencijos ir mažinimo pirminės gamybos, perdirbimo ir gamybos, mažmeninės prekybos ir kitokio maisto paskirstymo etapuose, taip pat restoranuose, maitinimo paslaugų įmonėse ir namų ūkiuose;

Pakeitimas 2

Pasiūlymas dėl direktyvos 7 konstatuojamoji dalis

Komisijos siūlomas tekstas

(7) valstybės narės ***tam tikru mastu*** parengė vartotojams ir maisto tvarkymo subjektams skirtą medžiagą ir vykdė kampanijas, susijusias su maisto atliekų prevencija, tačiau jose daugiausia dėmesio skiriama informuotumui didinti, o ne elgsenos pokyčiams skatinti. Siekiant išnaudoti visas maisto atliekų mažinimo galimybes ir užtikrinti ilgalaikę pažangą, reikia parengti elgsenos pokyčius skatinančias intervencines priemones, pritaikyti jas prie konkrečios valstybių

Pakeitimas

(3) atsižvelgdamos į neigiamą maisto švaistymo poveikį visuomenei, ekonomikai ir aplinkai, valstybės narės įsipareigojo imtis priemonių, kuriomis būtų skatinama maisto atliekų prevencija ir mažinimas pagal 2015 m. rugsėjo 25 d. Jungtinių Tautų (JT) Generalinės Asamblėjos priimtą Darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m., visų pirma siekti joje nustatyto tikslo iki 2030 m. perpus sumažinti vienam gyventojui tenkantį maisto atliekų kiekį mažmeninės prekybos ir vartojimo lygmenimis ir sumažinti maisto nuostolius gamybos ir tiekimo grandinėse, įskaitant maisto praradimą po derliaus nuėmimo. Tomis priemonėmis siekiama maisto atliekų prevencijos ir mažinimo pirminės gamybos, perdirbimo ir gamybos, mažmeninės prekybos ir kitokio maisto paskirstymo etapuose, taip pat restoranuose, maitinimo paslaugų įmonėse ir namų ūkiuose, ir turėtų būti periodiškai vertinama jų įgyvendinimo pažanga;

Pakeitimas

(7) valstybės narės parengė vartotojams ir maisto tvarkymo subjektams skirtą medžiagą ir vykdė kampanijas, susijusias su maisto atliekų prevencija, tačiau jose daugiausia dėmesio skiriama informuotumui didinti, o ne elgsenos pokyčiams skatinti. Siekiant išnaudoti visas maisto atliekų mažinimo galimybes ir užtikrinti ilgalaikę pažangą, reikia parengti elgsenos pokyčius skatinančias intervencines priemones, ***kurioms postūmis būtų suteiktas mokyklinio***

narių situacijos ir poreikių ir visiškai integruoti į nacionalines maisto atliekų prevencijos programas. Taip pat reikėtų skirti dėmesio regioniniams žiediniams sprendimams, įskaitant viešojo ir privačiojo sektorių partnerystę, piliečių dalyvavimą ir pritaikymą prie konkrečių regionų, pavyzdžiui, atokiausių regionų ar salų, poreikių;

ugdymo įstaigose, pritaikyti jas prie konkrečios valstybių narių situacijos ir poreikių ir visiškai integruoti į nacionalines maisto atliekų prevencijos programas. Taip pat reikėtų skirti dėmesio regioniniams, **provincijų ir vietos** žiediniams sprendimams, įskaitant viešojo ir privačiojo sektorių partnerystę, piliečių dalyvavimą ir pritaikymą prie konkrečių regionų, pavyzdžiui, atokiausių regionų ar salų, poreikių;

Pakeitimas 3

Pasiūlymas dėl direktyvos 8 konstatuojamoji dalis

Komisijos siūlomas tekstas

(8) nepaisant didėjančio informuotumo apie neigiamą maisto švaistymo poveikį ir padarinius, ES ir valstybių narių lygmeniu priimtų politinių įsipareigojimų ir Sąjungos priemonių, įgyvendintų nuo 2015 m., kai buvo priimtas Žiedinės ekonomikos veiksmų planas, maisto atliekų susidarymas nemažėja tiek, kad būtų padaryta didelė pažanga siekiant 12 JT darnaus vystymosi tikslo (DVT) 12.3 uždavinio. Siekiant užtikrinti reikšmingą indėlį siekiant DVT 12.3 uždavinio, priemonės, kurių turi imtis valstybės narės, turėtų būti sustiprintos, kad būtų padaryta pažanga įgyvendinant šią direktyvą ir kitas tinkamas priemones maisto atliekų susidarymui mažinti;

Pakeitimas

(8) nepaisant didėjančio informuotumo apie maisto švaistymo poveikį, ES ir valstybių narių lygmeniu priimtų politinių įsipareigojimų ir Sąjungos priemonių, įgyvendintų nuo 2015 m., kai buvo priimtas Žiedinės ekonomikos veiksmų planas, maisto atliekų susidarymas nesumažėjo tiek, kad būtų padaryta didelė pažanga siekiant 12 JT darnaus vystymosi tikslo (DVT) 12.3 uždavinio. Siekiant užtikrinti reikšmingą indėlį siekiant DVT 12.3 uždavinio, priemonės, kurių turi imtis valstybės narės, turėtų būti sustiprintos ir remiamos ES, be kita ko, teikiant finansines paskatas, kad būtų padaryta pažanga įgyvendinant šią direktyvą ir kitas tinkamas priemones maisto atliekų susidarymui mažinti;

Pakeitimas 4

Pasiūlymas dėl direktyvos 9 konstatuojamoji dalis

Komisijos siūlomas tekstas

(9) norint pasiekti rezultatų trumpuoju laikotarpiu ir suteikti maisto tvarkymo

Pakeitimas

(9) norint pasiekti rezultatų trumpuoju ir vidutinės trukmės laikotarpiu ir suteikti

subjektams, vartotojams ir valdžios institucijoms reikiamą ilgalaikę perspektyvą, reikėtų nustatyti kiekybinius maisto atliekų susidarymo mažinimo tikslus, kuriuos valstybės narės turėtų pasiekti iki 2030 m.;

maisto tvarkymo subjektams, vartotojams ir valdžios institucijoms reikiamą ilgalaikę perspektyvą, reikėtų nustatyti kiekybinius maisto atliekų susidarymo mažinimo tikslus, kuriuos, atsižvelgiant į vartotojų ir ekonominės veiklos vykdytojų poreikius, valstybės narės turėtų pasiekti ne vėliau kaip iki 2030 m.; ***be to, turėtų būti sukurti mechanizmai, kad būtų galima skirti tinkamų finansinių ir technologinių išteklių padėti įgyvendinti šiuos tikslus ir užtikrinti, kad valstybės narės turėtų reikiamų pajėgumų siūlomoms pakeitimams įvykdyti;***

Pakeitimas 5

Pasiūlymas dėl direktyvos 9 a konstatuojamoji dalis (nauja)

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

(9a) bendras informuotumas apie maisto atliekų prevenciją vis mažėja. Todėl reikia rengti tikslingas ir reguliarias kampanijas ir šviečiamąją veiklą visoms amžiaus grupėms;

Pakeitimas 6

Pasiūlymas dėl direktyvos 10 konstatuojamoji dalis

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

(10) atsižvelgiant į Sąjungos įsipareigojimą siekti DVT 12.3 uždavinio, maisto atliekų mažinimo tikslų, kuriuos valstybės narės turi pasiekti iki 2030 m., nustatymas turėtų būti stipri politinė paskata imtis veiksmų ir užtikrinti reikšmingą indėlį siekiant visuotinių tikslų. Tačiau, atsižvelgiant į teisiškai privalomą tokių tikslų pobūdį, jie turėtų būti proporcingi ir įgyvendinami ir jais turėtų būti atsižvelgiama į įvairių maisto tiekimo grandinės dalyvių vaidmenį ir pajėgumus

(10) atsižvelgiant į Sąjungos įsipareigojimą siekti DVT 12.3 uždavinio, maisto atliekų mažinimo tikslų, kuriuos valstybės narės turi pasiekti iki 2030 m., nustatymas turėtų būti stipri politinė paskata imtis veiksmų ir užtikrinti reikšmingą indėlį siekiant visuotinių tikslų. Tačiau, atsižvelgiant į teisiškai privalomą tokių tikslų pobūdį, jie turėtų būti proporcingi ir įgyvendinami ir jais turėtų būti atsižvelgiama į įvairių maisto tiekimo grandinės dalyvių vaidmenį ir pajėgumus

(visų pirma labai mažų ir mažųjų įmonių). Todėl nustatant teisiškai privalomus tikslus turėtų būti laikomasi laipsniško požiūrio, pradedant nuo žemesnio lygio nei nustatytas DVT, kad būtų užtikrintas nuoseklus valstybių narių atsakas ir reali pažanga siekiant 12.3 uždavinio;

(visų pirma labai mažų ir mažųjų įmonių). **Taip pat reikia atskirti išvengiamus ir neišvengiamus maisto nuostolius.** Todėl nustatant teisiškai privalomus tikslus turėtų būti laikomasi laipsniško požiūrio, pradedant nuo žemesnio lygio nei nustatytas DVT, kad būtų užtikrintas nuoseklus valstybių narių atsakas ir reali pažanga siekiant 12.3 uždavinio;

Pagrindimas

Būtina aiškiai atskirti išvengiamus ir neišvengiamus maisto nuostolius, taip pat proporcingumo sumetimais.

Pakeitimas 7

Pasiūlymas dėl direktyvos 10 a konstatuojamoji dalis (nauja)

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

(10a) rinkai teikiama parduoti skirta žemės ūkio produkcija priklauso nuo įvairių gamtinių, teisinių ir veiklos kintamųjų, nesusijusių su ūkininko valia. Didžioji dalis žemės ūkio maisto produktų turi atitikti griežtus ES arba tarptautiniu lygmeniu nustatytus prekybos standartus, kad juos būtų galima pateikti rinkai ir parduoti vartotojams. Visų pirma vartotojams parduoti skirtais vaisių ir daržovių sektoriaus produktais, kaip antai šviežiais produktais, gali būti prekiaujama, tik jeigu jie yra geros ir tinkamos prekinės kokybės ir jeigu yra nurodyta kilmės šalis. O produktams, parduodamiems vietos lygmeniu ir tiesiogiai iš gamintojų vartotojams, prekybos standartai netaikomi. Tas pats pasakytina ir apie kai kuriuos produktus, pažeistus dėl stichinių nelaimių ar kitų išskirtinių aplinkybių, jei juos vartoti yra saugu. Todėl žemės ūkio produktai, kurie dėl galiojančių standartų nesilaikymo negali būti pateikti rinkai žmonėms vartoti, ir produktai, kurie negali būti

skirti kitiems tikslams nei maistas, pavyzdžiui, energijos gamybai iš biomasės, neturėtų būti laikomi atliekomis;

Pakeitimas 8

Pasiūlymas dėl direktyvos 10 b konstatuojamoji dalis (nauja)

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

(10b) visos ES maisto tiekimo grandinėse vis dar yra žemės ūkio ir maisto produktų tiekėjų ir pirkėjų derybinės galios skirtumų. Visų pirma tai pasakytina apie žemės ūkio sektorių, kuriame dėl specifinio žemės ūkio produktų pobūdžio ir susijusio poreikio juos greitai utilizuoti nuo pat pradžių iškreipiama sutarties šalių pusiausvyra. Todėl būtina dėti visas pastangas siekiant užtikrinti, kad nustatytus privalomus tikslus dėl maisto atliekų kiekio mažinimo, nesustiprėtų dažniausiai pasitaikanti nesąžiningos prekybos praktika, nuo kurios kenčia žemės ūkio produkcijos tiekėjai, ypač tiekiantys greitai gendančius produktus;

Pakeitimas 9

Pasiūlymas dėl direktyvos 10 c konstatuojamoji dalis (nauja)

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

(10c) atsižvelgiant į Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto darbą ir į Europos pasirengimo apsirūpinimo maistu krizėms ir reagavimo į jas mechanizmą, tokiu būdu pripažįstant pakuočių svarbą mažinant maisto atliekų kiekį ir užtikrinant maisto tiekimą ir apsirūpinimo maistu saugumą;

Pakeitimas 10

Pasiūlymas dėl direktyvos 10 d konstatuojamoji dalis (nauja)

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

(10d) atsižvelgiant į visų žemės ūkio maisto tiekimo grandinės dalyvių pasiektus rezultatus, siekiant sumažinti maisto nuostolius ir atliekas, atsižvelgiant į Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų 12.3 tikslą;

Pakeitimas 11

Pasiūlymas dėl direktyvos 11 a konstatuojamoji dalis (nauja)

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

(11a) kuo labiau sumažinamas maisto atliekų kiekis, tuo labiau sumažėja namų ūkių maistui skiriamų išlaidų dalis^{1a};

^{1a}

https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC133971/JRC133971_01.pdf

Pakeitimas 12

Pasiūlymas dėl direktyvos 11 b konstatuojamoji dalis (nauja)

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

(11b) Reikšmingą teigiamą poveikį aplinkai turi maisto atliekų mažinimas bet kuriame maisto tiekimo grandinės etape^{2a}.

^{2a}

https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC133971/JRC133971_01.pdf

Pakeitimas 13

Pasiūlymas dėl direktyvos 11 c konstatuojamoji dalis (nauja)

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

(11 c) didelė dalis produktų yra išmetama dėl kosmetinių prižasčių, įskaitant keistą formą, neįprastą spalvą ar dėmeles. Tokių maisto atliekų absoliučiai būtina vengti;

Pakeitimas 14

Pasiūlymas dėl direktyvos 12 konstatuojamoji dalis

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

(12) **atsižvelgiant į** maisto tiekimo grandinės paskirstymo ir vartojimo etapų tarpusavio **priklausomybę**, ypač **į** mažmeninės prekybos praktikos **įtaką** vartotojų elgsenai ir maisto vartojimo namuose bei maitinimo įstaigose **santyki**, patartina šiems maisto tiekimo grandinės etapams nustatyti vieną bendrą tikslą. Kiekvienam **iš šių etapų** nustatytus atskirus tikslus, atsirastų nereikalingas sudėtingumas ir būtų apribotas valstybių narių lankstumas sutelkti dėmesį į konkrečias joms rūpimas sritis. Siekiant **išvengti**, kad dėl bendro tikslo tam tikriems veiklos vykdytojams nebūtų sukurta pernelyg didelė našta, valstybėms narėms bus rekomenduojama atsižvelgti į proporcingumo principą **nustatant priemones bendram tikslui pasiekti**;

(12) **nepaisant** maisto tiekimo grandinės paskirstymo ir vartojimo etapų tarpusavio **priklausomybės**, ypač mažmeninės prekybos praktikos **įtakos** vartotojų elgsenai ir maisto vartojimo namuose bei maitinimo įstaigose **santykio**, patartina šiems maisto tiekimo grandinės etapams nustatyti vieną bendrą tikslą. Kiekvienam **etapui** nustatytus atskirus tikslus, atsirastų nereikalingas sudėtingumas ir būtų apribotas valstybių narių lankstumas sutelkti dėmesį į konkrečias joms rūpimas sritis. Siekiant, kad dėl bendro tikslo tam tikriems veiklos vykdytojams nebūtų sukurta pernelyg didelė našta, valstybėms narėms bus rekomenduojama atsižvelgti į proporcingumo principą, **kad būtų užtikrintas teisingas ir realistiškas atsakomybės ir atskaitomybės paskirstymas deramai atsižvelgiant į maisto tiekimo grandinėje veikiančias mažąsias ir labai mažas įmones**;

Pakeitimas 15

Pasiūlymas dėl direktyvos

12 a konstatuojamoji dalis (nauja)

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

(12a) pažymi, kad neįmanoma veiksmingai išspręsti maisto atliekų problemos ūkiuose, jei nebus užtikrintos stabilios pajamos ūkininkams ir nebus kontroliuojami dideli rinkos svyravimai, kai produktų gamybos sąnaudos yra didesnės už rinkos siūlomą kainą;

Pakeitimas 16

Pasiūlymas dėl direktyvos 12 b konstatuojamoji dalis (nauja)

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

(12b) pabrėžia, kad baigiantis produktų galiojimo laikui svarbu juos išdalyti žmonėms, kuriems reikia pagalbos. Pažymi, kad maisto produktų prekybos mažmenininkai turi visas galimybes dovanoti tokius produktus labdaros organizacijoms, kurios gali nedelsdamos išdalyti tokius produktus užtikrindamos, kad jie bus suvartoti;

Pakeitimas 17

Pasiūlymas dėl direktyvos 14 konstatuojamoji dalis

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

(14) remiantis Komisijos deleguotajame sprendime (ES) 2019/1597⁷⁶ nustatyta suderinta metodika, pirmieji metai, kuriais buvo renkami duomenys apie maisto atliekų kiekį, buvo 2020 m. Todėl nustatant maisto atliekų mažinimo tikslus, kaip atskaitos scenarijų reikėtų naudoti 2020 m. Valstybėms narėms, kurios gali įrodyti, kad maisto atliekų kiekio matavimus vykdė prieš 2020 m., taikydamos metodus, atitinkančius Deleguotąjį sprendimą (ES)

(14) remiantis Komisijos deleguotajame sprendime (ES) 2019/1597⁷⁶ nustatyta suderinta metodika, pirmieji metai, kuriais buvo renkami duomenys apie maisto atliekų kiekį, buvo 2020 m. **Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad 2020 m. buvo išskirtiniai metai dėl COVID-19 pandemijos ir susijusių izoliavimo priemonių, 2020–2022 m. būtų tinkamesnis ataskaitinis laikotarpis ir reikėtų atsižvelgti į dėl pandemijos**

2019/1597, turėtų būti leidžiama naudoti ankstesnius atskaitos scenarijus;

atsiradusius skirtumus. Valstybėms narėms, kurios gali įrodyti, kad maisto atliekų kiekio matavimus vykdė prieš 2020 m., taikydamos metodus, atitinkančius Deleguotąjį sprendimą (ES) 2019/1597, turėtų būti leidžiama naudoti ankstesnius atskaitos scenarijus;

⁷⁶ 2019 m. gegužės 3 d. Komisijos deleguotasis sprendimas (ES) 2019/1597, kuriuo, siekiant vienodo maisto atliekų kiekio matavimo, Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB papildoma nuostatomis dėl bendros metodikos ir būtinausių kokybės reikalavimų (OL L 248, 2019 9 27, p. 77).

76 2019 m. gegužės 3 d. Komisijos deleguotasis sprendimas (ES) 2019/1597, kuriuo, siekiant vienodo maisto atliekų kiekio matavimo, Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB papildoma nuostatomis dėl bendros metodikos ir būtinausių kokybės reikalavimų (OL L 248, 2019 9 27, p. 77).

Pakeitimas 18

Pasiūlymas dėl direktyvos 14 a konstatuojamoji dalis (nauja)

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

(14a) Komisijos deleguotajame sprendime (ES) 2019/1597 nustatyta suderinta metodika suteikia galimybę naudoti skirtingus ataskaitų teikimo metodus. Siekiant užtikrinti, kad būsimi duomenys būtų mokliškai pagrįsti, aukštos kokybės ir palyginami, būtina nustatyti ir taikyti aiškius ir nuoseklius matavimo metodus visose valstybėse narėse ir minimalius vienodo maisto atliekų kiekio matavimo kokybės reikalavimus;

Pakeitimas 19

Pasiūlymas dėl direktyvos 14 b konstatuojamoji dalis (nauja)

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

(14b) siekiant užtikrinti, kad maisto tiekimo grandinės dalyviai ir valstybių

narių institucijos nuosekliai aiškintų maisto atliekų duomenis ir teiktų stebėsenos ataskaitas, Komisija paskelbia gaires dėl maisto atliekų vertinimo metodikos;

Pagrindimas

Reikalingos Komisijos gairės ir griežtesnės taisyklės, kad valstybėse narėse būtų lengviau suderinti ataskaitas dėl maisto atliekų ir pagerėtų jų kokybė.

Pakeitimas 20

Pasiūlymas dėl direktyvos 15 a konstatuojamoji dalis (nauja)

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

(15a) siekiant maisto atliekų kiekio mažinimo tikslų neturi būti keliamas pavojus Europos Sąjungos žemės ūkio gamybai ar apsirūpinimo maistu saugumui. Importo iš trečiųjų šalių padidinimas vidaus gamybos sumažėjimui kompensuoti turėtų būti laikomas nesąžininga konkurencija ES gamintojų atžvilgiu, jei abipusiškumo taisyklės nebuvo taikomos iš trečiųjų šalių importuojamiems produktams;

Pakeitimas 21

Pasiūlymas dėl direktyvos 33 konstatuojamoji dalis

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

(33) kad valstybės narės pasiektų šioje direktyvoje nustatytus tikslus, jos turėtų peržiūrėti savo maisto atliekų prevencijos programas, įtraukdamos į jas naujas priemones, kuriose dalyvautų įvairūs viešojo ir privačiojo sektorių partneriai ir būtų numatyti koordinuoti veiksmai, pritaikyti konkrečioms probleminėms sritims, taip pat požiūriams ir elgsenai, dėl

(33) kad valstybės narės pasiektų šioje direktyvoje nustatytus tikslus, jos turėtų peržiūrėti savo maisto atliekų prevencijos programas, įtraukdamos į jas naujas priemones, kuriose dalyvautų įvairūs viešojo ir privačiojo sektorių partneriai ir būtų numatyti koordinuoti veiksmai, pritaikyti konkrečioms probleminėms sritims, taip pat požiūriams ir elgsenai, dėl

kurių švaistomas maistas. Rengdamos šias programas valstybės narės galėtų pasisemti įkvėpimo iš Europos piliečių forumo maisto švaistymo klausimais pateiktų rekomendacijų;

kurių švaistomas maistas. Rengdamos šias programas ***Europos Komisija ir valstybės narės turėtų glaudžiai bendradarbiauti, kad nustatytų ir įgyvendintų veiksmingiausias finansines paskatas šioje direktyvoje nustatytiems tikslams pasiekti. Taip pat*** valstybės narės galėtų pasisemti įkvėpimo iš Europos piliečių forumo maisto švaistymo klausimais pateiktų rekomendacijų ***ir atkreipti dėmesį į esminį vaidmenį, kurį vartotojų organizacijos gali atlikti vykdydamos savo informuotumo didinimo ir informavimo kovos su maisto švaistymu klausimais kampanijas. Įgyvendinant šias programas taip pat būtų vykdomas dalijimasis gerąja patirtimi, švietimas ir didinamas visuomenės informuotumas, vykdomos konkrečios maisto aukojimą skatinančios priemonės, remiami tvarūs gamybos ir atsakingo vartojimo metodai, siekiant pasiekti reikšmingą socialinio ir ekonominio elgesio pokytį, kad būtų įgyvendinti nustatyti kovos su maisto švaistymu tikslai;***

Pakeitimas 22

Pasiūlymas dėl direktyvos 33 a konstatuojamoji dalis (nauja)

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

(33a) labai svarbus veiksmingo atliekų prevencijos nuostatų įgyvendinimo stiprinimo elementas būtų valstybių narių gerosios patirties dalijimosi platformos sukūrimas, nes tai palengvintų praktinės patirties perdavimą ir paspartintų įgyvendinimo procesą. Šis sustiprintas bendradarbiavimas padėtų įveikti konkrečias kliūtis, su kuriomis susiduria kiekviena valstybė narė, ir paskatintų taikyti novatoriškus ir veiksmingus sprendimus;

Pakeitimas 23

Pasiūlymas dėl direktyvos 36 a konstatuojamoji dalis (nauja)

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

(36a) siekiant palengvinti nuoseklų maisto atliekų duomenų ir nacionalinių valdžios institucijų ataskaitų teikimo reikalavimų aiškinimą ir kartu išvengti bereikalingos administracinės naštos maisto tiekimo grandinėje dalyvaujantiems veiklos vykdytojams, Komisija turėtų priimti gaires dėl deleguotųjų aktų aiškinimo, kaip pavyzdžiu vadovaudamasi Gairėmis dėl duomenų apie komunalines atliekas rinkimo ir teikimo^{1a} arba Gairėmis dėl duomenų apie pakuotes ir pakuočių atliekas rinkimo ir teikimo^{2b};

Europos Komisija, Eurostatas, Gairės dėl duomenų apie pakuotes ir pakuočių atliekas rinkimo ir teikimo pagal Sprendimą 2005/270/EB (angl. Guidance for the compilation and reporting of data on packaging and packaging waste according to Decision 2005/270/EC), (2023 m. versija)

<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/342366/351811/Guidance+on+municipal+waste+data+collection/>

Europos Komisija, Eurostatas, Gairės dėl duomenų apie komunalines atliekas rinkimo ir teikimo vadovaujantis Komisijos įgyvendinimo sprendimais 2019/1004/EB ir 2019/1885/EB (angl. Guidance for the compilation and reporting of data on municipal waste according to Commission Implementing Decisions 2019/1004/EC and 2019/1885/EC) ir bendras Eurostato ir EBPO klausimynas (angl. Joint Questionnaire of Eurostat and OECD) (2023 m. versija),
<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/342366/351811/PPW+->

[+Guidance+for+the+compilation+and+reporting+of+data+on+packaging+and+packaging+waste.pdf/297d0cda-e5ff-41e5-855b-5d0abe425673?t=1621978014507.](#)

Pakeitimas 24

Pasiūlymas dėl direktyvos
1 straipsnio 1 dalies 2 punktas
Direktyva 2008/98/EB
3 straipsnio 4 a dalis

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

4ba. maisto atliekos – visi Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 178/2002 2 straipsnyje apibrėžti maisto produktai, kurie tapo atliekomis, išskyrus likučius, susidariusius žemės ūkio gamyboje ir žemės ūkio produktų gamybos, perdirbimo bei realizavimo proceso metu, ūkiuose ar kitose agropramoninėse įmonėse, laikomi šalutiniais produktais pagal Direktyvos 2008/98/EEB 5 straipsnio 1 dalyje nurodytas sąlygas; taip pat neįtrauktos žemės ūkio žaliavos, nurodytos 2 straipsnio 1 dalies f punkte, ir šalutiniai gyvūniniai produktai, nurodyti 2 straipsnio 2 dalies b punkte.

Pakeitimas 25

Pasiūlymas dėl direktyvos
1 straipsnio 1 dalies 4 punktas
Direktyva 2008/98/EB
9 a straipsnio 1 pastraipa

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

Valstybės narės imasi **tinkamų** priemonių siekdamos užkirsti kelią maisto atliekų susidarymui pirminės gamybos, perdirbimo bei gamybos ir mažmeninės prekybos bei kitokio maisto skirstymo etapuose, taip pat restoranuose, maitinimo paslaugų įmonėse ir namų ūkiuose. Priemonės, be kita ko, yra

Valstybės narės imasi **atitinkamų prie jų konkrečios padėties pritaikytų** priemonių **ir jas įgyvendina** siekdamos užkirsti kelią maisto atliekų susidarymui **visuose žemės ūkio maisto produktų tiekimo grandinėse, t. y.** pirminės gamybos, perdirbimo bei gamybos ir mažmeninės prekybos bei

šios:

kitokio maisto skirstymo etapuose, taip pat restoranuose, maitinimo paslaugų įmonėse, *pvz., mokyklose, ligoninėse ir kt.*, ir namų ūkiuose. Priemonės, be kita ko, yra šios:

Pakeitimas 26

**Pasiūlymas dėl direktyvos
1 straipsnio 1 dalies 4 punktą**
Direktyva 2008/98/EB
9 a straipsnio 1 dalies a punktą

Komisijos siūlomas tekstas

a) kurti ir remti elgsenos pokyčius skatinančias intervencines priemones maisto atliekų kiekiui mažinti ir informavimo kampanijas informuotumui apie maisto atliekų prevenciją didinti;

Pakeitimas

a) kurti ir remti elgsenos pokyčius skatinančias intervencines priemones maisto atliekų kiekiui mažinti, ***be kita ko, siekiant kurti teigiamą požiūrį į išorinių defektų turinčius arba neįprastai atrodančius, bet vis dar tinkamus vartoti, vaisius ir daržoves*** ir informavimo kampanijas informuotumui apie maisto atliekų prevenciją didinti. ***Tokie veiksmai, inter alia, sustiprina švietimo įstaigų vaidmenį kovojant su maisto švaistymu valgyklose ir formuojant būsimų vartotojų elgseną. Sudaro sąlygas vartotojams geriau suprasti datos žymėjimą. Pripažįsta, kad vartotojų vaidmuo šiame maisto atliekų mažinimo procese yra gyvybiškai svarbus ir būtinas, ir siekia, kad dalyvautų žemės ūkio maisto produktų sektoriaus profesinės asociacijos ir veiklos vykdytojai.***

Pakeitimas 27

**Pasiūlymas dėl direktyvos
1 straipsnio 1 dalies 4 punktą**
Direktyva 2008/98/EB
9 a straipsnio 1 dalies c punktą

Komisijos siūlomas tekstas

c) skatinti maisto dovanojimą ir kitokį jo perskirstymą žmonėms vartoti,

Pakeitimas

c) ***palengvinti ir*** skatinti maisto dovanojimą ir kitokį jo perskirstymą

pirmenybę teikiant žmonių reikmėms, o ne naudojimui gyvūnų pašarams ar pakartotiniam perdirbimui į ne maisto produktus;

žmonėms vartoti, pirmenybę teikiant žmonių reikmėms, o ne naudojimui gyvūnų pašarams ar pakartotiniam perdirbimui į ne maisto produktus. *Tuo tikslu, pavyzdžiui, teikti pagalbines fiskalines ir administracines paskatas ekonominės veiklos vykdytojams, kaip nustatyta IVa priede, taip pat sudarant galimybes ir paskatas įmonėms, kad besibaigiančio galiojimo produktai kuo geresnėmis sąlygomis būtų perduodami organizacijos, teikiančioms paramą žmonėms, kuriems sunku įpirkti maistą;*

Pakeitimas 28

Pasiūlymas dėl direktyvos

1 straipsnio 1 dalies 4 punktą

Direktyva 2008/98/EB

9 a straipsnio 1 dalies d a punktas (naujas)

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

da) remti mokslinius tyrimus ir inovacijas sprendžiant maisto atliekų ir maisto pakuočių problemą, atsižvelgiant į tai, kad pakuotės atlieka esminį vaidmenį užkertant kelią atliekų susidarymui maisto vertės grandinėje, taip pat užtikrinant maisto saugą ir kokybę, kartu mažinant bendrą poveikį aplinkai ir optimizuojant pakuočių sistemas;

Pakeitimas 29

Pasiūlymas dėl direktyvos

1 straipsnio 1 dalies 4 punktą

Direktyva 2008/98/EB

9 a straipsnio 1 dalies d b punktas (naujas)

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

db) skatinti inovacijas, visų maisto tiekimo grandinės dalyvių ir suinteresuotųjų subjektų mainus ir bendradarbiavimą siekiant nustatyti

priemonės, kuriomis būtų pasiekta geresnė gamybos ir paklausos pusiausvyra.

Pakeitimas 30

Pasiūlymas dėl direktyvos

1 straipsnio 1 dalies 4 punktą

Direktyva 2008/98/EB

9 straipsnio 1 dalies 2 a pastraipa (nauja)

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

Valstybės narės užtikrina suinteresuotųjų šalių, privačiojo sektoriaus ir vartotojų organizacijų dalyvavimą, kad būtų parengtos specialiai pritaikytos programos, grindžiamos maisto švaistymo prevencijos poreikiais. Ypatingas dėmesys taip pat turėtų būti skiriamas veiksmingų vartotojams skirtų švietimo programų rengimui ir įgyvendinimui, ypač daug dėmesio skiriant jaunimo informuotumo didinimui pasitelkiant pradinio ir vidurinio ugdymo mokymo modulius.

Pakeitimas 31

Pasiūlymas dėl direktyvos

1 straipsnio 1 dalies 4 punktą

Direktyva 2008/98/EB

9 a straipsnio 3 dalis

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

3. Komisijai pagal 38a straipsnį suteikiami įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus, kuriais ši direktyva papildoma nuostatomis dėl bendros metodikos ir minimaliųjų kokybės reikalavimų, užtikrinančių vienodą maisto atliekų kiekio matavimą, nustatymo.

3. Komisijai pagal 38a straipsnį suteikiami įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus, kuriais ši direktyva papildoma nuostatomis dėl bendros metodikos ir minimaliųjų kokybės reikalavimų, užtikrinančių vienodą maisto atliekų kiekio matavimą, nustatymo.
Komisija palengvina valstybių narių dalijimąsi gerąją patirtimi, kad būtų skatinamas abipusis mokymasis ir nuolatinis maisto atliekų kiekio matavimo

ir ataskaitų teikimo procesų tobulinimas. Rengdama šiuos deleguotuosius aktus Komisija turėtų atsižvelgti į mokslinę ar kitą turimą techninę informaciją, įskaitant susijusius tarptautinius standartus, pvz., Pasaulio išteklių instituto maisto nuostolių apskaitos ir ataskaitų teikimo standartą, ir visų atitinkamų suinteresuotųjų subjektų indėlių.

Pakeitimas 32

**Pasiūlymas dėl direktyvos
1 straipsnio 1 dalies 4 punktą**
Direktyva 2008/98/EB
9 straipsnio 3 dalies pastraipa (nauja)

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

Komisija sudaro palankias sąlygas suderintam maisto atliekų kiekio matavimui ir stebėsenai, paskelbdama atitinkamas ir praktines gaires, kad padėtų tiekimo grandinės dalyviams ir valstybių narių institucijoms sistemingai aiškinti duomenis apie maisto atliekas ir ataskaitų teikimo reikalavimus.

Pakeitimas 33

**Pasiūlymas dėl direktyvos
1 straipsnio 1 dalies 4 punktą**
Direktyva 2008/98/EB
9 a straipsnio 4 dalies a punktą

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

a) palyginti su 2020 m., 10 % sumažinti perdirbimo ir gamybos etape susidarančių maisto atliekų **kiekį**;

a) palyginti su 2020–**2022** m. **laikotarpiu vidurkiu**, 10 % sumažinti perdirbimo ir gamybos etape **vienai pagaminto maisto tonai kiekvienoje valstybėje narėje** susidarančių maisto atliekų;

Pakeitimas 34

Pasiūlymas dėl direktyvos
1 straipsnio 1 dalies 4 punktą
Direktyva 2008/98/EB
9 a straipsnio 4 dalies b punktas

Komisijos siūlomas tekstas

b) palyginti su 2020 m., 30 % sumažinti bendrą mažmeninės prekybos ir kitokio maisto skirstymo etapuose, restoranuose bei maitinimo paslaugų įmonėse ir namų ūkiuose susidarančių maisto atliekų kiekį, tenkantį vienam gyventojui.

Pakeitimas

b) palyginti su 2020–2022 m. *periodo mažmeninės prekybos ir kitokio maisto skirstymo etapuose, restoranuose bei maitinimo paslaugų įmonėse ir namų ūkiuose susidarančių maisto atliekų vidurkiu*, 30 % sumažinti bendrą mažmeninės prekybos ir kitokio maisto skirstymo etapuose, restoranuose bei maitinimo paslaugų įmonėse ir namų ūkiuose susidarančių maisto atliekų kiekį, tenkantį vienam gyventojui. *Nustatydamos priemonės šiam bendram tikslui pasiekti, valstybės narės atsižvelgia į skirtingus lygius maisto atliekų, susidarančių įvairiose kategorijose šiuose grandinės etapuose (t. y. mažmeninės prekybos ir kitokio maisto skirstymo, restoranų, maitinimo paslaugų ir namų ūkių).*

Pakeitimas 35

Pasiūlymas dėl direktyvos
1 straipsnio 1 dalies 4 punktą
Direktyva 2008/98/EB
9 a straipsnio 5 dalis

Komisijos siūlomas tekstas

5. Jei valstybė narė gali pateikti ankstesnių nei 2020 m. ataskaitinių metų duomenis, surinktus taikant metodus, panašius į Komisijos deleguotajame sprendime (ES) 2019/1597 nustatytą metodiką ir būtiniausius kokybės reikalavimus, užtikrinančius vienodą maisto atliekų kiekio matavimą, gali būti naudojami ankstesni ataskaitiniai metai. Valstybė narė apie ketinimą naudoti ankstesnius ataskaitinius metus per **18** mėnesių nuo šios direktyvos įsigaliojimo

Pakeitimas

5. Jei valstybė narė gali pateikti ankstesnių nei 2020 m. ataskaitinių metų duomenis, surinktus taikant metodus, panašius į Komisijos deleguotajame sprendime (ES) 2019/1597 nustatytą metodiką ir būtiniausius kokybės reikalavimus, užtikrinančius vienodą maisto atliekų kiekio matavimą, gali būti naudojami ankstesni ataskaitiniai metai. Valstybė narė apie ketinimą naudoti ankstesnius ataskaitinius metus per **12** mėnesių nuo šios direktyvos įsigaliojimo

praneša Komisijai ir kitoms valstybėms narėms ir pateikia Komisijai duomenis bei jiems rinkti naudojamus matavimo metodus.

praneša Komisijai ir kitoms valstybėms narėms ir pateikia Komisijai duomenis bei jiems rinkti naudojamus matavimo metodus.

Pakeitimas 36

Pasiūlymas dėl direktyvos
1 straipsnio 1 dalies 4 punktą
Direktyva 2008/98/EB
9 a straipsnio 6 dalis

Komisijos siūlomas tekstas

6. Jei Komisija mano, kad duomenys neatitinka 5 dalyje nustatytų sąlygų, ji per šešis mėnesius nuo pranešimo, pateikto pagal tą dalį, gavimo priima sprendimą, kuriuo valstybės narės prašoma kaip ataskaitinius metus naudoti ne valstybės narės pasiūlytus, o 2020 arba kitus metus.

Pakeitimas

6. Jei Komisija mano, kad duomenys neatitinka 5 dalyje nustatytų sąlygų, ji per šešis mėnesius nuo pranešimo, pateikto pagal tą dalį, gavimo priima sprendimą, kuriuo valstybės narės prašoma kaip ataskaitinius metus naudoti ne valstybės narės pasiūlytus, o 2020–2022 *m. vidurkį* arba kitus metus.

Pakeitimas 37

Pasiūlymas dėl direktyvos
1 straipsnio 1 dalies 9 punktą
Direktyva 2008/98/EB
29 a straipsnio 1 dalies 1 a punktą (naujas)

Komisijos siūlomas tekstas

Pakeitimas

1a. Priimdamos savo maisto atliekų prevencijos programas valstybės narės užtikrina vietas ir regionų suinteresuotųjų subjektų, privačiojo sektoriaus ir pilietinės visuomenės dalyvavimą, siekiant parengti specialiai pritaikytas ir poreikiais pagrįstas maisto atliekų prevencijos programas, kurios sudarytų galimybę spręsti konkrečias vietas su maisto švaistymu susijusias problemines sritis ir būtų orientuotos į konkrečius požiūrius ir elgesį, kurie prisideda prie maisto švaistymo, ypač namų ūkių lygmeniu;

**PRIEDAS. SUBJEKTAI AR ASMENYS,
IŠ KURIŲ NUOMONĖS REFERENTAI GAVO INFORMACIJOS**

Nuomonės referentė, rengdama šią nuomonę, iki jos priėmimo komitete gavo informacijos iš šių subjektų ar asmenų:

Subjektas ir (arba) asmuo
Copa-Cogeca
FoodDrinkEurope
Mercadona
To Good To Go

The list above is drawn up under the exclusive responsibility of the rapporteur.

NUOMONĘ TEIKIANČIO KOMITETO PROCEDŪRA

Pavadinimas	Direktyvos 2008/98/EB dėl atliekų dalinis keitimas	
Nuorodos	COM(2023)0420 – C9-0233/2023 – 2023/0234(COD)	
Atsakingas komitetas Paskelbimo plenariniame posėdyje data	ENVI 2.10.2023	
Nuomonę pateikė Paskelbimo plenariniame posėdyje data	AGRI 2.10.2023	
Nuomonės referentas (-ė) Paskyrimo data	Clara Aguilera 12.9.2023	
Svarstymas komitete	25.10.2023	28.11.2023
Priėmimo data	24.1.2024	
Galutinio balsavimo rezultatai	+: 44 –: 0 0: 0	
Posėdyje per galutinį balsavimą dalyvavę nariai	Mazaly Aguilar, Clara Aguilera, Atidzhe Alieva-Veli, Benoît Biteau, Franc Bogovič, Daniel Buda, Isabel Carvalhais, Asger Christensen, Dacian Cioloș, Ivan David, Paolo De Castro, Jérémy Decerle, Salvatore De Meo, Herbert Dorfmann, Luke Ming Flanagan, Paola Ghidoni, Dino Giarrusso, Francisco Guerreiro, Martin Häusling, Martin Hlaváček, Krzysztof Jurgiel, Elsi Katainen, Camilla Laureti, Norbert Lins, Colm Markey, Marlene Mortler, Juozas Olekas, Eugenia Rodríguez Palop, Daniela Rondinelli, Bronis Ropė, Katarína Roth Neved'álová, Bert-Jan Ruissen, Petri Sarvamaa, Veronika Vrecionová, Sarah Wiener, Juan Ignacio Zoido Álvarez	
Posėdyje per galutinį balsavimą dalyvavę pavaduojantys nariai	Asim Ademov, Rosanna Conte, Gabriel Mato, Michaela Šojdrová, Irène Tolleret, Achille Variati	
Posėdyje per galutinį balsavimą dalyvavę pavaduojantys nariai (209 straipsnio 7 dalis)	Eric Minardi, Cláudia Monteiro de Aguiar	

GALUTINIS VARDINIS BALSAVIMAS NUOMONĘ TEIKIANČIAME KOMITETE

44	+
ECR	Mazaly Aguilar, Krzysztof Jurgiel, Bert-Jan Ruissen, Veronika Vrecionová
ID	Rosanna Conte, Ivan David, Paola Ghidoni, Eric Minardi
NI	Dino Giarrusso, Katarína Roth Neved'alová
PPE	Asim Ademov, Franc Bogovič, Daniel Buda, Salvatore De Meo, Herbert Dorfmann, Norbert Lins, Colm Markey, Gabriel Mato, Cláudia Monteiro de Aguiar, Marlene Mortler, Petri Sarvamaa, Michaela Šojdrová, Juan Ignacio Zoido Álvarez
Renew	Atidzhe Alieva-Veli, Asger Christensen, Dacian Cioloș, Jérémy Decerle, Martin Hlaváček, Elsi Katainen, Irène Tolleret
S&D	Clara Aguilera, Isabel Carvalhais, Paolo De Castro, Camilla Laureti, Juozas Olekas, Daniela Rondinelli, Achille Variati
The Left	Luke Ming Flanagan, Eugenia Rodríguez Palop
Verts/ALE	Benoît Biteau, Francisco Guerreiro, Martin Häusling, Bronis Ropė, Sarah Wiener

0	-

0	0

Sutartiniai ženklai:

+ : už

- : prieš

0 : susilaikė